

Instrumenty terytorialne w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

W perspektywie finansowej 2021-2027 będą wykorzystywane wszystkie, określone w rozporządzeniu ogólnym, instrumenty terytorialne, tj.:

- **zintegrowane inwestycje terytorialne – ZIT**
- **inne instrumenty terytorialne – IIT**
- **rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS**

Działania realizowane w ramach powyższych instrumentów muszą wynikać ze **strategii terytorialnych** (w przypadku ZIT i IIT) lub **lokalnej strategii rozwoju** (w przypadku RLKS). W zakresie działań rewitalizacyjnych strategią terytorialną będą gminne programy rewitalizacji, spełniające wymogi strategii IIT.

Strategie terytorialne muszą spełniać minimalne warunki określone w art. 29 rozporządzenia ogólnego. Będą zawierać m.in. opis zintegrowanego podejścia w odniesieniu do potencjałów oraz potrzeb rozwojowych danego terytorium, zaangażowania partnerów społecznych, a także listę projektów, których identyfikacja w strategiach oznacza zapewnienie udziału władz miejskich, lokalnych lub innych organów terytorialnych w wyborze projektów.

Instrumenty terytorialne:

- **ZIT** jest dedykowany wyłącznie dla miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), wyznaczonych przez samorząd wojewódzki w strategii rozwoju województwa jako OSI o znaczeniu regionalnym, z uwzględnieniem ostatecznych zasięgów MOF uzgodnionych przez jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład poszczególnych MOF. Odpowiadając na potrzeby MOF **instrument ten wykorzystywany będzie przekrojowo w priorytetach 2-6 FEM 2021-2027**. Na zasadach właściwych dla ZIT realizowane będzie też wsparcie dla IIT Otulina Podkrakowska (IIT OPK) obejmującego gminy pozostające w bezpośrednim oddziaływaniu miasta Krakowa, które nie zostały włączone do ZIT Krakowa. **Na realizację całego instrumentu (ZIT + IIT OPK) przeznaczone będzie 388 340 826 EUR, w tym EFRR 278 400 000 EUR i EFS+ 109 940 826 EUR**, co stanowi ok. **16% wartości alokacji** na każdy z dwóch w/w funduszy (bez uwzględniania FST). Dodatkowo w zapisach programu uwzględnia się rezerwę negocjacyjną stanowiącą 1% alokacji programu (bez uwzględniania FST), nie stanowiącą jednak zobowiązania finansowego wobec podmiotów ZIT i IIT/OPK. Wskazane wyżej kwoty mają charakter indykatorywny. Zmiana alokacji przeznaczonych na realizację ZIT/IIT OPK nie będzie wymagać zmiany zapisów programu.

Podstawą realizacji projektów ZIT / IIT OPK będą strategii ZIT/IIT OPK.

- **IIT** jest instrumentem wspierającym rozwój obszarów powiązanych ze sobą funkcjonalnie lub problemowo (min. dwie gminy) przez realizację projektów, które wynikają ze wspólnie opracowanej strategii. Odstępstwem od powyższej zasady jest IIT dotyczący rewitalizacji,

która będzie wdrażana w pojedynczych gminach na podstawie gminnych programów rewitalizacji (GPR), pełniących funkcję strategii IIT. Realizacja projektów wynikających ze strategii IIT będzie możliwa:

- w ramach priorytetu 7 – na zasadach wyłączności tj. warunkiem dopuszczającym projekty do realizacji będzie ich wynikanie ze strategii IIT,
 - w ramach priorytetów od 2 do 6 – na zasadach preferencyjnych tj. fakt wynikania projektów ze strategii IIT będzie mógł być dodatkowo punktowany w niektórych działaniach na etapie oceny projektów.
- **RLKS** jest wdrażany przez lokalne grupy działania (LGD) w oparciu o lokalne strategie rozwoju (LSR). Jest to instrument służący wsparciu rozwoju obszarów wiejskich, miejskich i wiejsko-miejskich (w tych dwóch ostatnich przypadkach wielkość miast nie może przekraczać 20 tys. mieszkańców wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Instrument ten realizowany będzie w ramach CS 5ii (40 mln EUR) oraz CS 4h (10 ml EUR) i CS 4k (10 mln EUR). RLKS wyróżnia nacisk kładziony na stosowanie oddolnego podejścia. Rozwój jest zarówno planowany jak i wdrażany przez LGD, w skład których wchodzi przedstawiciele publicznych i prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych. Celem RLKS jest wzmocnienie kapitału społecznego, upodmiotowienie społeczności lokalnej i budowanie jej potencjału do przeprowadzenia zmian. W ramach RLKS wspierane będą projekty wynikające ze strategii LSR, opracowanych przez LGD zgodnie z wymogami rozporządzenia ogólnego, których celem jest zaspokojenie specyficznych, zgłaszanych przez mieszkańców potrzeb lokalnych.

Na jednym obszarze będą mogły równolegle funkcjonować różne instrumenty terytorialne, jeżeli **zapewniona zostanie komplementarność podejmowanych działań i nie będzie występowało podwójne finansowanie realizowanych w ich ramach projektów** oraz wymagane będą **osobne strategie właściwe dla poszczególnych instrumentów terytorialnych**. Funkcję strategii terytorialnej (ZIT/IIT) będzie mogła pełnić również strategia ponadlokalna - o ile spełnia wszystkie wymagania i zawiera wszystkie elementy określone prawem, adekwatne dla właściwej strategii terytorialnej.

Alokacja przeznaczona na poszczególne instrumenty terytorialne w FEM 2021-2027 z podziałem na priorytety i cele szczegółowe przedstawia się następująco:

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	ZIT/IIT OPK (indykatorynie)	IIT (indykatorynie)	RLKS (indykatorynie)
2	2i	EFRR	50 000 000,00	-	-
	2ii		20 000 000,00	-	-
	2iv		20 000 000,00	-	-
	2v		40 000 000,00	-	-
	2vi		10 000 000,00	-	-
	2vii		15 000 000,00	-	-
	3		2viii	116 000 000,00	-
4	3ii		13 000 000,00	-	-
5	4ii		3 000 000,00	-	-
	4iii		1 000 000,00	-	-
	4v	7 564 000,00	-	-	
6	4f	EFS+	56 406 000,00	-	-

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	ZIT/IIT OPK (indykatywnie)	IIT (indykatywnie)	RLKS (indykatywnie)
	4h		18 000 000,00	-	10 000 000,00
	4k		42 406 000,00	-	10 000 000,00
7	5i	EFRR	30 000 000,00**	103 837 246,00	-
	5ii		-	37 500 000,00	40 000 000,00
RAZEM			442 376 000,00*	141 337 246	60 000 000,00

*Wskazana kwota przewyższa faktyczną alokację przeznaczoną na instrument ZIT/IIT OPK, uwzględniając tzw. rezerwę negocjacyjną oraz środki konkursowe w ramach CS 5i. Nie stanowi ona zobowiązania wobec poszczególnych ZIT (IIT OPK).

** Środki planowane do wykorzystania w trybie konkursowym, wykraczające poza alokację dla ZIT/IIT OPK podzieloną algorytmem

Wskazane powyżej kwoty mają charakter indykatywny. Zmiana alokacji przeznaczonej na realizację instrumentów terytorialnych nie będzie wymagać zmiany zapisów programu.

Wsparcie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF)

Miejskie Obszary Funkcjonalne w Małopolsce zostały wyznaczone dla ośrodka wojewódzkiego oraz miast średnich trącających funkcje społeczno – gospodarcze, wskazanych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz Strategii Rozwoju Województwa "Małopolska 2030" jako OSI o znaczeniu regionalnym. Wsparcie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych będzie następowało poprzez wykorzystanie mechanizmu ZIT oraz IIT, dedykowanego gminom będącym w bezpośrednim oddziaływaniu Miasta Krakowa, pozostającym jednak poza obszarem objętym instrumentem ZIT.

Zasięg geograficzny

Optymalne zasięgi poszczególnych MOF zostały określone w SRW „Małopolska 2030”. Mając jednak na uwadze, iż podstawą budowania mechanizmu ZIT powinna być oddolna wola współpracy JST, wyrażona zawiązaniem formalnej współpracy w jednej z dopuszczalnych form prawnych wynikających z tzw. ustaw samorządowych (stowarzyszenie gmin, porozumienie międzygminne lub związek międzygminny / gminno-powiatowy / powiatowy) założono, że wskazane w SRW zasięgi MOF będą ulegały modyfikacjom wynikającym z bezpośrednich uzgodnień pomiędzy JST.

Biorąc pod uwagę powyższe, ostateczne zasięgi ZIT dla poszczególnych MOF przedstawiają się następująco:

1. **ZIT Chrzanowa** – Gminy: Chrzanów, Trzebinia, Libiąż, Alwernia, Babice
 2. **ZIT Gorlic** – Gminy: Miasto Gorlice, Gorlice, Sękowa
 3. **ZIT Tarnowa** – Gminy: Miasto Tarnów, Ciężkowice, Dąbrowa Tarnowska, Gromnik, Lisia Góra, Pleśna, Radłów, Ryglice, Rzepiennik Strzyżewski, Skrzyszów, Szerzyny, Tarnów, Tuchów, Wierzchosławice, Wietrzychowice, Wojnicz, Zakliczyn, Żabno,
 4. **ZIT Podhala** – Gminy: Miasto Nowy Targ, Zakopane, Nowy Targ, Rabka-Zdrój, Czarny Dunajec, Szaflary, Łapsze Niżne, Biały Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Kościelisko, Poronin oraz Powiat Tatrzański i Powiat Nowotarski
 5. **ZIT Nowego Sącza** – Gminy: Miasto Nowy Sącz, Miasto Grybów, Chełmiec, Grybów, Łososina Dolna, Gródek nad Dunajcem, Korzenna, Kamionka Wielka, Łącko, Łabowa, Muszyna, Nawojowa, Podegrodzie, Piwniczna Zdrój, Rytro, Stary Sącz, Krynica Zdrój.
- W przypadku wskazanego w SRW „Małopolska 2030” **obszaru MOF Kraków**, w związku z zachowaniem dotychczasowego zasięgu geograficznego ZIT Kraków funkcjonującego w okresie 2014-2020, **wsparcie na tym terenie prowadzone będzie z wykorzystaniem dwóch instrumentów:**
 1. **ZIT Krakowa** – na dotychczas funkcjonującym obszarze, tj. Gminy: Miasto Kraków, Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki,
 2. **IIT „Otulina Podkrakowska”** - dla gmin/jednostek, które znajdują się w bezpośrednim oddziaływaniu Miasta Krakowa, (za wyjątkiem Gminy Nowe Brzesko, która nie przystąpiła do stowarzyszenia), a które nie weszły w skład ZIT Kraków, tj.

Gminy: Kłaj, Krzeszowice, Jerzmanowice-Przegonia, Sułoszowa, Skąta, Iwanowice, Słomniki, Koniusza, Siepraw, Myślenice.

Zakres tematyczny i zasady wsparcia ZIT/IIT OPK:

Potencjalne obszary wsparcia realizowane poprzez ww. instrumenty będą wynikały ze Strategii ZIT lub IIT „Otulina Podkrakowska” i będą mogły dotyczyć działań wskazanych w Priorytetach 2 – 6 FEM 2021-2027, w ramach przypisanych poszczególnym instrumentom alokacji.

- W ramach ZIT/IIT OPK mogą być realizowane wyłącznie projekty zintegrowane
- Realizacja instrumentów ZIT i IIT OPK będzie się odbywać na analogicznych zasadach.
- Na bazie propozycji zawartych w zapisach strategii terytorialnych, Zarząd Województwa ustali z poszczególnymi ZIT /IIT OPK obszary wsparcia wraz z alokacją (z uwzględnieniem całościowej alokacji dla danego ZIT/IIT OPK jak i alokacji dostępnej w danym Priorytecie/celu szczegółowym/typie projektu). W ramach mechanizmu ZIT/IIT OPK będzie możliwość realizacji projektów w trybie niekonkurencyjnym.
- Wykluczone ze wsparcia w konkursach ogólnych (poza mechanizmem ZIT/IIT OPK), ogłaszanych w obszarach analogicznych do tych, w których dany ZIT/IIT OPK przewiduje realizację projektów, są wyłącznie podmioty będące członkami tego Związku ZIT/ IIT OPK, ich jednostki organizacyjne (posiadające lub nieposiadające osobowości prawnej) oraz podmioty z nimi powiązane (w szczególności spółki z udziałem podmiotów będących członkami ZIT/IIT OPK, instytucje kultury i jednostki ochrony zdrowia, dla których organem założycielskim i/lub prowadzącym jest podmiot będący członkiem ZIT/IIT OPK itp.), które są wyszczególnione na aktualnych listach projektów (ujętych w strategii lub w porozumieniu) jako wnioskodawcy lub liderzy projektów w danym (analogicznym) obszarze tematycznym. Wykluczenie to nie dotyczy:
 - partnerów projektów ujętych na aktualnych listach projektów w strategii lub w porozumieniu,
 - naborów realizowanych w ramach mechanizmu RLKS,
 - projektów kwalifikujących się do dofinansowania w CS 4h, ujętych w Gminnych Programach Rewitalizacji miast uprawnionych do wsparcia w Programie w ramach CS 5i,
 - projektów przewidzianych do realizacji w ramach Strategii Partnerstw CWD, biorących udział w projekcie Centrum Wsparcia Doradczego - pilotaż (Związek Gmin Krynicko-Popradzkich, Partnerstwo Miast i Gmin Powiatu Limanowskiego oraz Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Dąbrowskiego).

W sytuacji złożenia wniosku o dofinansowanie projektu w konkursach ogólnych, ogłoszonych przed zaopiniowaniem Strategii ZIT/IIT OPK, nie będzie możliwe pozytywne zaopiniowanie strategii ZIT/IIT OPK zawierającej projekty w/w podmiotów w analogicznych obszarach tematycznych.

- Dodatkowo, w ramach priorytetu 7 (CS 5i) możliwe będzie przygotowanie przez ZIT/IIT OPK projektów poza przypisaną poszczególnym instrumentom alokacją. Projekty w tym celu szczegółowym będą wybierane w trybie konkurencyjnym. W konkursie w tym obszarze będą mogły wziąć udział wyłącznie projekty wynikające ze strategii

terytorialnych (ZIT/IIT OPK). Ujęcie takich projektów w strategiach terytorialnych nie stanowi jednak gwarancji uzyskania dofinansowania ze środków programu.

- Realizacja projektów zintegrowanych z zakresu infrastruktury społecznej (cel 4ii, 4iii, 4v) powinna wiązać się z realizacją komplementarnych przedsięwzięć ze środków EFS +.

Przygotowanie strategii ZIT/ IIT OPK

- Podstawowym dokumentem realizacji działań w formule ZIT/IIT OPK jest Strategia ZIT/ IIT OPK, która pełni rolę strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego.
- Strategia ZIT/IIT OPK powinna w szczególności zawierać:
 - a) syntezę diagnozy obszaru realizacji ZIT/IIT OPK wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;
 - b) cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT/IIT OPK, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu, powiązane z realizacją programu;
 - c) listę projektów realizujących cele, o których mowa wyżej, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;
 - d) źródła jej finansowania;
 - e) warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT/IIT OPK;
 - f) opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT/IIT OPK oraz sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych.
- Do podstawowych kompetencji władz miejskich należeć będzie nawiązanie współpracy międzygminnej w celu przygotowania strategii ZIT/IIT OPK, zawiązanie formalnej współpracy z gminami wchodzącymi w skład instrumentu w formie wymaganej prawem, przygotowanie strategii ZIT/IIT OPK, zaangażowanie partnerów społecznych w jej opiniowanie oraz uzgodnienie listy projektów realizujących cele strategii, co będzie równoznaczne z udziałem w wyborze projektów.
- Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, aby umożliwić zaangażowanie partnerom społeczno-gospodarczym w przygotowanie i realizację Strategii ZIT/ IIT OPK, **w strukturze Związku ZIT/IIT OPK należy uwzględnić umocowane statutowo, lub w inny prawny sposób, ciało doradcze organu stanowiącego lub lidera porozumienia składające się z wszystkich właściwych dla obszaru realizacji ZIT/IIT OPK partnerów.** Reprezentacja powinna uwzględniać m.in. społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji. **Wszystkie podmioty powinny mieć prawo do opiniowania decyzji tego organu lub lidera, związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT/IIT OPK, poprzez przyjmowanie przez powyższe ciała doradcze stosownych uchwał lub stanowisk.**

- Zaangażowanie partnerów lokalnych w przygotowywanie strategii terytorialnych, IZ będzie mogła zweryfikować na podstawie raportu z konsultacji społecznych oraz treści przygotowanych strategii ZIT/IIT OPK.
- Przygotowana strategia będzie przedłożona do zaopiniowania przez IZ pod kątem możliwości sfinansowana z programu - wówczas badana będzie też zgodność z wymaganiami określonymi w art. 29 rozporządzenia ogólnego. Przyjęta strategia będzie mogła być aktualizowana w trakcie realizacji programu. Możliwa będzie również modyfikacja listy projektów wpisujących się w diagnozę i część kierunkową strategii bez modyfikacji treści diagnostycznej i kierunkowej strategii. Ocena tych zmian będzie każdorazowo przeprowadzana przez IZ. Umożliwi to wprowadzanie nowych projektów na późniejszych etapach wdrażania programu.
- Warunkiem ubiegania się o środki FEM 2021-2027 na projekty ujęte w strategii ZIT /IIT OPK będzie pozytywne zaopiniowanie strategii terytorialnej przez IZ FEM 2021-2027.
- Co najmniej raz w roku ZIT/IITOPK zobowiązane będą do składania do IZ FEM 2021-2027 sprawozdań z realizacji Strategii obrazujących postęp rzeczowy i finansowy realizacji strategii oraz harmonogram planowanych działań.
- Szczegółowe zasady realizacji Strategii zostaną zawarte w porozumieniu zawierającym z każdym Związkiem ZIT/IIT OPK przed rozpoczęciem realizacji wsparcia.

Finansowanie

- Na realizację ww. instrumentów przeznaczona będzie łącznie kwota **388 340 826 EUR**, w tym EFRR 278 400 000 EUR i EFS+ 109 940 826 EUR, co stanowi ok. 16% wartości alokacji na każdy z dwóch funduszy (EFRR/EFS+) bez uwzględniania FST. Wskazane kwoty mają charakter indykatorywny. Zmiana alokacji przeznaczonej na realizację ZIT/IIT OPK nie będzie wymagać zmiany zapisów programu.
- Dodatkowo w zapisach programu uwzględnia się rezerwę negocjacyjną stanowiącą 1% alokacji programu (bez uwzględniania FST), nie stanowiącą jednak zobowiązania finansowego wobec podmiotów ZIT IIT/OPK.
- Podział środków na poszczególne ZIT i IIT OPK:

Alokację dostępną dla wszystkich ZIT/IIT OPK podzielono na 5 części, zgodnie z poniższymi procentami. Następnie każdą z części, podzielono na poszczególne ZIT/IIT OPK z uwzględnieniem wskaźnika jej przypisanego, zgodnie z poniższą tabelą:

	Wskaźnik	Udział w podziale alokacji
1	Ludność (liczba ludności wg stanu na 31.XII.2020 (stymulanta))	80%
2	Zamożność (niedobór dochodów własnych gmin z PIT na mieszkańca w stosunku do najwyższej wartości gminnej (stymulanta))	5%
3	Infrastruktura, środowisko (odsetek ludności korzystająca z kanalizacji (destymulanta))	5%
4	Kondycja społeczna	5%

	Wskaźnik	Udział w podziale alokacji
	(odsetek osób objętych zasiłkami w tytułu ubóstwa w stosunku do liczby ludności (stymulanta))	
5	Atrakcyjność obszaru (saldo migracji - średnia z ostatnich 5 lat (destymulanta))	5%

Powyższy algorytm został zastosowany do każdego z funduszy (EFS+/EFRR) oddzielnie, a środki na poziomie każdego ZITu i IIT OPK stanowią sumę tych wyliczeń.

Podział alokacji na ZIT i IIT OPK według ww. metodologii przedstawia się następująco:

	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne	Alokacja na ZIT/OPK w EUR (indykatywnie)		
		Łącznie	w tym EFRR	w tym EFS+
1	ZIT Krakowa	154 958 783	111 089 338	43 869 445
2	ZIT Tarnowa	57 881 741	41 495 191	16 386 550
3	ZIT Nowego Sącza	56 279 281	40 346 394	15 932 887
4	ZIT Chrzanowa	30 029 879	21 528 301	8 501 578
5	ZIT Podhala	38 579 132	27 657 227	10 921 905
6	ZIT Gorlic	20 897 100	14 981 048	5 916 052
7	IIT Otulina Podkrakowska	29 714 910	21 302 501	8 412 409

- Na poziomie pojedynczej strategii ZIT /IIT OPK, nie ma możliwości **zamiany przeznaczenia środków** tj. **zastąpienia środków EFS + środkami EFRR** w ramach dostępnej dla danego podmiotu alokacji ogólnej.

Wsparcie innych obszarów problemowych poprzez Inne Instrumenty Terytorialne – IIT

W ramach FEM 2021-2027, IIT będzie miał zastosowanie do obszarów wymagających rewitalizacji, miejscowości uzdrowiskowych, SAG, obszarów objętych strategią terytorialną przygotowaną w ramach projektu CWD - pilotaż oraz miast powyżej 20 tys. mieszkańców nie objętych instrumentem ZIT i ich obszaru funkcjonalnego.

Co do zasady, obszar objęty IIT powinien być spójny przestrzennie (zwarty) i obejmować minimum 2 gminy. Wyjątek od tej zasady stanowi rewitalizacja, możliwa do realizacji na obszarze jednej gminy z możliwością wyodrębnienia niegraniczących ze sobą podobszarów rewitalizacji oraz uzdrowiska, gdzie przewiduje się przygotowanie wspólnej strategii dla obszarów uzdrowiskowych niekoniecznie zwartych przestrzennie.

Zakres tematyczny i zasady wsparcia IIT

Wsparcie oddolnych inicjatyw z możliwością wykorzystania narzędzi terytorialnych przyniesie nowe perspektywy dla rozwoju obszarów miejskich i wiejskich, będzie szansą na odnowę zdegradowanych przestrzeni miejskich. Wsparcie lokalnych społeczności z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych zwiększy współpracę między władzami lokalnymi i m.in. partnerami społeczno-gospodarczymi oraz podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, w ramach terytoriów funkcjonalnych, oraz przyczyni się do niwelowania różnic rozwojowych na poziomie wewnątrzregionalnym. Zaplanowana interwencja pozwoli również na dalszy rozwój kompetencji samorządów w zakresie planowania i realizacji polityki rozwoju, budowania ponadlokalnych partnerstw, wspierania oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych i wspólnych projektów samorządów.

W programie FEM 2021-2027, Inne Instrumenty Terytorialne będą realizowane:

- **W ramach celu szczegółowego 5 (i) Priorytet 7. Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych**, w ramach którego wspierana będzie interwencja, na poziomie lokalnym i ponadlokalnym (tj. na poziomie gmin i powiatów), która ma na celu zwiększanie wpływu wspólnot lokalnych głównie na rozwój **obszarów miejskich wraz z ich obszarami funkcjonalnymi**.

W przypadku działań realizowanych w ramach celu szczegółowego 5(i) - Strategia IIT przyjmowana przez partnerstwo gmin lub partnerstwo gmin i powiatów (w ramach jednej z form prawnych współpracy) musi uwzględniać co **najmniej jeden obszar o charakterze miejskim** (tj. miasto, gminę miejską, gminę miejsko-wiejską). Nie jest dopuszczalna sytuacja, w której Strategia IIT jest przygotowywana tylko przez gminy wiejskie, które co do zasady będą ubiegać się o wsparcie w analogicznych obszarach w ramach celu szczegółowego 5 (ii).

- **W ramach CS 5ii, Priorytet 7. Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych**, gdzie wspierana będzie interwencja, która ma na celu zwiększanie wpływu wspólnot lokalnych **na rozwój obszarów innych niż miejskie**.

Na realizację IIT w ramach CS 5i, przeznaczono kwotę ponad **103,8 mln EUR**, zaś w CS 5ii **37,5 mln EUR**. Wskazane kwoty mają charakter indykatorywny. Zmiana alokacji przeznaczonej na realizację IIT nie będzie wymagać zmiany zapisów programu. Nie wyklucza się jednak wsparcia instrumentu IIT, również w pozostałych celach szczegółowych programu (Priorytety 2-6), jednak bez wyodrębnienia specjalnej alokacji na ten cel.

Przygotowanie Strategii IIT

- Podstawowym dokumentem realizacji działań w formule IIT jest strategia IIT, która pełni funkcję strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego. **Strategia IIT jest przygotowywana przez działające w partnerstwie jednostki samorządu terytorialnego. IIT przyjęta przez partnerstwo gmin lub partnerstwo gmin i powiatów musi zostać przyjęta przez jedną z form prawnych współpracy** tych samorządów, uregulowanych w ustawach samorządowych.
- Wyjątkiem od wymogu opracowania strategii IIT w partnerstwie kilku gmin są jedynie Gminne Programy Rewitalizacji.
- Do podstawowych kompetencji władz miejskich w odniesieniu do narzędzia IIT należeć będzie nawiązanie współpracy międzygminnej w celu przygotowania strategii IIT, zawiązanie formalnej współpracy z gminami wchodzącymi w skład instrumentu w formie wymaganej prawem, przygotowanie strategii IIT, zaangażowanie partnerów społecznych w jej opiniowanie oraz uzgodnienie listy projektów realizujących cele strategii, co będzie równoznaczne z udziałem w wyborze projektów.
- Strategia IIT powinna w szczególności zawierać:
 - a. syntezę diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;
 - b. cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu, powiązanych z realizacją programu;
 - c. listę projektów, realizujących cele o których mowa wyżej, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;
 - d. opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem Strategii IIT.
- Przygotowana strategia IIT będzie przedłożona do zaopiniowania przez IZ pod kątem możliwości sfinansowania z programu - wówczas badana będzie też zgodność z wymaganiami określonymi w art. 29 rozporządzenia ogólnego. Przyjęta strategia będzie mogła być aktualizowana w trakcie realizacji programu. Możliwa będzie również modyfikacja listy projektów wpisujących się w diagnozę i część kierunkową strategii bez modyfikacji treści diagnostycznej i kierunkowej strategii. Ocena tych zmian będzie każdorazowo przeprowadzana przez IZ. Umożliwi to wprowadzanie nowych projektów na późniejszych etapach wdrażania programu.
- Warunkiem ubiegania się o środki FEM 2021-2027 na projekty ujęte w strategii IIT będzie pozytywne zaopiniowanie strategii terytorialnej przez IZ FEM 2021-2027.

Gminne Programy Rewitalizacji, jako szczególny przypadek Strategii IIT

- **W przypadku działań dotyczących rewitalizacji**, instrumentem im dedykowanym są IIT. **Funkcję strategii terytorialnej pełnić będą gminne programy rewitalizacji (GPR)**, przygotowane na podstawie ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r., pod warunkiem spełnienia wymogów wynikających z art. 29 rozporządzenia ogólnego.

- Przewiduje się prowadzenie kompleksowej rewitalizacji społecznej, fizycznej, gospodarczej i przestrzennej obszarów zdegradowanych objętych rewitalizacją, w oparciu o GPR, które będą wspierane zarówno z EFRR jak i EFS+.
- Interwencje podejmowane w ramach rewitalizacji prowadzić będą do zmniejszenia nierówności społeczno-gospodarczych w wymiarze terytorialnym na poziomie lokalnym i ponadlokalnym oraz przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych, w zdegradowanych fragmentach miast.
- Wspierane będą przedsięwzięcia kompleksowe rozumiane są jako zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności i gospodarki, ładu przestrzennego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przy aktywnym udziale interesariuszy rewitalizacji.
- Projekty infrastrukturalne, realizowane w ramach Priorytetu 7, uzupełnione będą działaniami społecznymi mającymi na celu przede wszystkim przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, z którymi tworzyć będą kompleksową interwencję odpowiadającą na potrzeby lokalnej społeczności.
- Projekty wynikające z programów rewitalizacji, w zależności od swojej specyfiki, będą mogły być realizowane także w innych Priorytetach programu.
- Bardziej wymierne efekty działań rewitalizacyjnych obserwuje się w obszarach miejskich, stąd też wsparcie w ramach Priorytetu 7 zostanie ograniczone do obszarów zurbanizowanych.
- Wsparcie zaplanowano w odpowiedzi na zapisy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, mające na celu wzmocnienie właściwego kształtowania struktury przestrzennej Małopolski i będące elementem realizacji przyjętych kluczowych zasad polityki przestrzennej - zwłaszcza w odniesieniu do zapewnienia właściwego poziomu usług w zhierarchizowanych ośrodkach miejskich oraz skoncentrowania rozwoju w terenach już zurbanizowanych.
- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wskazuje na konieczność dążenia do zmniejszania regionalnych dysproporcji pomiędzy rozwojem poszczególnych ośrodków miejskich, w szczególności poprzez wzmocnienie pozycji miast małych i średnich.
- Przyspieszenie społeczno-gospodarczej odnowy obszarów podupadających występujących w miastach, ma na celu zainicjowanie mechanizmów rozwojowych skutkujących trwałą zmianą tych obszarów, dzięki między innymi wzmocnieniu bądź rozwojowi na ich terenie oferty usług dla mieszkańców obszaru, ale także dla pozostałych mieszkańców miasta i terenów sąsiednich. Koncentracja wsparcia wpłynie na zwiększenie spójności terytorialnej regionu poprzez stabilizację miast objętych wsparciem oraz pośrednio, wzmocnienie ich roli jako istotnych centrów aktywności społecznej i gospodarczej.

W ramach Priorytetu 7 miastami uprawnionymi do wsparcia są miasta małe i średnie, będące jednocześnie miastami powiatowymi tj. Bochnia, Brzesko, Dąbrowa Tarnowska, Oświęcim, Limanowa, Miechów, Myślenice, Olkusz, Proszowice, Sucha Beskidzka, Wadowice, Wieliczka, Tarnów, Nowy Sącz, Gorlice, Nowy Targ, Zakopane i Chrzanów.

Rozwój Lokalny Kierowany Przez Społeczność – RLKS

Instrument RLKS umożliwia społecznościom lokalnym inicjowanie i realizację – w sposób partycypacyjny – działań rozwojowych. W tym celu powoływane są na określonym terytorium Lokalne Grupy Działania (LGD), które odpowiadają za opracowanie i realizację lokalnych strategii rozwoju (LSR). **Jest to instrument dedykowany przede wszystkim do wsparcia obszarów wiejskich** oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na obszarach objętych RLKS. **Zastosowanie instrumentu RLKS nie ogranicza się jednak tylko do terenów wiejskich.** Może być on wdrażany także w gminach miejsko-wiejskich, miejskich, jak również w dzielnicach miast (w każdym przypadku w miastach do 20 tys. mieszkańców).

Zakres tematyczny RLKS

- W ramach RLKS wspierane będą projekty, których realizacja wynika z LSR, a których celem jest zaspokojenie specyficznych potrzeb lokalnych społeczności, zgłaszanych i wypracowywanych oddolnie. RLKS jest instrumentem skupionym na animacji lokalnych społeczności oraz rozwijaniu współpracy i sieciowaniu LGD. RLKS realizuje działania, w których – sprawdzone już i skuteczne oddolne podejście – może przynieść większą wartość dodaną niż w przypadku realizacji w tradycyjny, odgórny sposób, bądź realizacji ich wyłącznie z inicjatywy podmiotów publicznych.
- RLKS jest instrumentem, który ma służyć budowie kapitału społecznego na danym terenie, budowaniu więzi społecznych i służyć rozwiązywaniu lokalnych problemów. Udział gminy lub instytucji ją reprezentujących w realizacji lokalnej strategii rozwoju jest niezbędny dla skoordynowanego rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego obszaru objętego strategią, w ramach trójstronnego partnerstwa. Ważnym aspektem RLKS jest upodmiotowienie społeczności lokalnej i wzmacnianie jej potencjału do przeprowadzenia zmiany. Wyróżniki RLKS to: oddolność, podejście terytorialne, partnerstwo lokalne, integracja sektorów, innowacyjne elementy w kontekście lokalnym oraz sieciowanie i współpraca. Tym samym kluczowym elementem działania całego systemu jest LSR – zarówno sposób jej tworzenia, jak i sam jej kształt i struktura oraz bardzo zróżnicowane pod różnymi względami LGD.

Lokalna Strategia Rozwoju dla RLKS

Strategie przygotowane będą w sposób partycypacyjny przez LGD i muszą spełniać wymogi określone w art. 32 rozporządzenia ogólnego. Wymogi te, jako warunki dostępu, oceniane będą przez powoływaną na poziomie regionu Komisję oceniającą LSR. Ich niespełnienie eliminuje LSR z dalszej oceny. Dla zapewnienia ujednoczonych zasad wyboru LSR między funduszami, powołana zostanie na poziomie regionu wspólna Komisja oceniająca LSR, opracowany jeden regulamin, warunki dostępu i kryteria wyboru oraz wskazany wspólny termin naboru.

W odniesieniu do **kosztów zarządzania i animacji LSR**, przewiduje się ich pokrycie w celu szczegółowym 4k (EFS+) i celu szczegółowym 5ii (EFRR).

Finansowanie RLKS

- RLKS wdrażany na obszarze Małopolski jest instrumentem wielofunduszowym, angażującym środki EFRR, EFS+ i EFRROW. Konieczność wykorzystania różnych funduszy wynika przede wszystkim z szerokiego zakresu strategii rozwoju lokalnego, jak i z obowiązku, aby miały one charakter zintegrowany.

- W ramach programu FEM 2021-2027, RLKS będzie realizowany w CS 5ii w ramach środków EFRR, oraz w CS 4h i CS 4k w ramach EFS+. Finansowanie RLKS jest przewidywane z EFRR na poziomie **40 mln euro** oraz z EFS+ na poziomie **20 mln euro**, (w tym środki na zarządzanie i animację). **Łączne finansowanie RLKS to 60 mln euro. Wskazane kwoty mają charakter indykacyjny. Zmiana alokacji w przeznaczonych na realizację RLKS nie będzie wymagać zmiany zapisów programu.**

Wdrażanie RLKS

Biorąc pod uwagę wskazywane przez LGD doświadczenia z wdrażania projektów infrastrukturalnych oraz społecznych proponujemy do wdrażania z EFRR/EFS+ poprzez mechanizm RLKS działań dotyczących:

- lokalnej infrastruktury turystycznej, infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego (cel szczegółowy 5ii)
- zwiększenia dostępności do usług społecznych np. opiekuńczych świadczonych w lokalnych społecznościach (cel szczegółowy 4k)
- aktywnej integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo (cel szczegółowy 4h)

W ramach FEM 2021-2027 nie wyodrębniano osobnego priorytetu dla RLKS.